Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

U 84/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja direktiivin asetukseksi mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla (eurooppalainen medianvapaussäädös) ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta

Uutismedian liitto kiittää liikenne- ja viestintävaliokuntaa kuulemiskutsusta ja mahdollisuudesta antaa lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle valtioneuvoston U-kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja direktiivin asetukseksi mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla (eurooppalainen medianvapaussäädös) ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta.

Esitämme kunnioittavasti huomiomme asiassa silmällä pitäen Suomen vaikuttamista eurooppalaisen medianvapaussäädöksen jatkovalmistelussa.

Pääviestit

- Konsolidaatio tukee Suomessa moniarvoisuuden säilyttämistä ja lehtien olemassaoloa. Yleinen kilpailuoikeus on riittävä väline valvomaan mediamarkkinoiden keskittymistä. Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisällön moniarvoisuutta.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 19, ensimmäinen uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ”*Valtioneuvosto suhtautuu **erityisellä** varauksella mediamarkkinoiden keskittymisen valvontaa koskeviin säädösehdotuksiin.*”

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 19, ensimmäinen uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ***Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisällön moniarvoisuutta.***

- Mediapalveluiden tarjoajien, kuten lehdistön, sisältöjen aseman parantaminen erittäin suurilla verkkoalustoilla on hyvin tärkeää. Uutismedian liitto kannattaa ehdotettua suurten verkkoalustojen sääntelyä artiklassa 17.

- Lehdistön tulisi jäädä EU:n uuden mediapalvelulautakunnan ja vastaavan kansallisen viranomaisen toimivallan ulkopuolelle. Suomalaisen lehdistön

kannalta eurooppalainen medianvapaussäädös tarkoittaisi ennenkokematonta siirtymää kohti viranomaisvalvontaa.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, viides uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ”***Valtioneuvosto suhtautuu kielteisesti lehdistön viranomaisvalvontaan**.”*

- Avoimuuden ja puolueettomuuden periaatteiden tulisi soveltua julkisen palvelun median johdon valinta- ja irtisanomisprosessien lisäksi näiden prosessien riippumattomaan valvontaan.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, viides uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ”*Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti avoimuuden ja puolueettomuuden periaatteisiin valinta- ja irtisanomisprosesseissa **sekä näiden prosessien riippumattomaan valvontaan**.”*

- Eurooppalaisen uutismedian toimintaedellytysten turvaamiseksi on tärkeää varmistaa, että eurooppalainen medianvapaussäädös ei vaikuta EU:n valtiontukisääntelyyn eikä sen soveltamiseen Euroopan komissiossa.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, neljäs uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ***”Valtioneuvosto katsoo, että viittauksia jäsenvaltioita oikeudellisesti sitovaan EU:n valtiontukisääntelyyn tulisi vahvistaa**.”*

- Suomessa ei ole tarvetta eurooppalaiselle medianvapaussäädökselle. Suomen mediasääntely perustuu vahvasti itsesääntelyyn. Huolena on, että tiedonvälityksen vapaus heikkenee Suomessa.

- U-kirjettä tulisi muuttaa seuraavasti sivulla 18, toinen uusi kappale (muutos merkitty vahvennettuna, yliviivattuna ja alleviivattuna: *”Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että ehdotettavien säännösten mukanaan tuomien uusien velvollisuuksien hallinnollinen taakka kansallisille viranomaisille ja mediapalveluiden tarjoajille jää **~~kohtuulliseksi~~ vähäiseksi**.”*

- U-kirjettä tulisi selvyyden vuoksi täydentää seuraavasti sivulla 18, neljäs uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): *”Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvottelujen aikana täsmennettäisiin, että **yksityisesti ja julkisesti omistettujen tiedotusvälineiden** toimituksellisen sisällön arvioinnin ei tule kuulua viranomaisen toimivaltaan.”*

- Säädösehdotuksen oikeusperustaan, sisämarkkinoiden tehostamisperusteeseen, tulisi suhtautua kriittisesti, sillä media-alan sisämarkkinat toimivat tasapainoisen tehokkaasti.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, ensimmäinen uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ”**Valtioneuvosto suhtautuu varauksella sisämarkkinoiden tehostamisperusteeseen**.”

- Uutismedian liitto katsoo, että esityksen jatkovalmistelussa on kiinnitettävä huomiota säädöksen kieliversioihin ja varmistettava, että Suomen lainsäädännössä ja toimituksellisessa itsesääntelyssä vakiintunut vastaavan toimittajan (päätoimittajan) toimintamalli säilyy.

Konsolidaatio tukee Suomessa median moniarvoisuuden säilyttämistä ja lehtien olemassaoloa

Yleinen kilpailuoikeus on riittävä väline valvomaan Suomessa mediamarkkinoiden keskittymistä. Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisällön moniarvoisuutta.

Taloudellisesta vahva ja vakavarainen lehtikustantaja takaa uutismedialle sen toimituksellisen työn vapauden ja riippumattomuuden.

Suomessa toimituksellisen päätöksenteon vapaus ja riippumattomuus on jo kattavasti suojattu lakisääntelyllä ja itsesääntelyllä. Lehtiomistuksen keskittymistä ei tarvitse säännellä muita toimialoja enempää.

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) (sananvapauslaki) säätää vastaavan toimittajan tehtäväksi johtaa ja valvoa toimitustyötä, päättää aikakautisen julkaisun, verkkojulkaisun tai ohjelman sisällöstä sekä huolehtia hänelle säädetyistä muista tehtävistä. Julkisen sanan neuvoston (JSN) Journalistin ohjeiden mukaan tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein, eikä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille, ei myöskään tiedotusvälineen omistajille. Lisäksi useat kustantaja- ja lehtikohtaiset periaatteet korostavat toimituksellisen päätöksenteon riippumattomuutta ja vapautta.

Sama sääntely ja itsesääntely sitoo suuria mediayrityksiä, kuten pörssiyhtiöitä, pieniä paikallisia lehtikustantajia ja myös Yleisradiota.

Uutismediaa omistetaan Suomessa siksi, että harjoitetaan liiketoimintaa ja halutaan tuottaa ammattimaista uutissisältöä. Sanomalehtien omistamisella ei tavoitella henkilökohtaista yhteiskunnallista puhevaltaa.

Suomen uutismedian mediaympäristö on eurooppalaisittain moniarvoinen. Suomessa julkaistaan 171 (1-7 kertaa viikossa painettuna ilmestyvää) sanomalehteä.

Lisäksi Uutismedian liiton jäsenenä on yli 60 kaupunkilehteä. Meillä on suhteessa väkilukuumme suuri määrä uutismedioita ja vastaavia toimittajia eli päätoimittajia.

Lehdistön riittävän laatutason ja erikoistumisen tason ylläpitäminen edellyttää kustantajien riittävää absoluuttista kokoa. Digitalisoituminen ja kehittyvä teknologia vain korostaa tätä tarvetta.

Alueellisuus ja paikallisuus ovat olennaisia kotimaisen uutismedian julkaisujen sisällöllisen linjan määrittäjiä.

Mainostilanmyyntimarkkinan kokoon vaikuttavat osaltaan Yleisradion julkisen palvelun tehtävän laajuus ja journalististen tuotteiden asema mainosmarkkinoilla.

Säädösehdotus mitä ilmeisemmin lisäisi yrityskauppojen kuluja ja kestoa sekä heikentäisi ennustettavuutta edellyttämällä uutta kansallista prosessuaalista sääntelyä, joka velvoittaa arvioimaan omistuksen keskittymisen vaikutuksia yrityskaupoissa median moniarvoisuuteen ja toimitukselliseen itsenäisyyteen.

Mediapalveluiden tarjoajien, kuten lehdistön, sisältöjen aseman parantaminen erittäin suurilla verkkoalustoilla on hyvin tärkeää

Uutismedian liitto kannattaa säädösehdotuksen artiklaa 17. On hyvin tärkeää parantaa mediapalveluiden tarjoajien, kuten lehtien, ja niiden sisältöjen asemaa erittäin suurilla verkkoalustoilla.

Artikla 17 on ehdotus, jota Suomen tulisi aktiivisesti puolustaa ja vahvistaa EU:n lainsäädäntöprosessissa. Suomalaisten tiedotusvälineiden osalta sen, että mediayritys tai uutismedia on sitoutunut JSN:n Journalistin ohjeisiin, tulisi riittää siihen, että saa suojaa suhteessa suuriin alustoihin.

Sosiaalisen median alustojen merkitys tiedotusvälineiden julkaisualustoina on kasvussa erityisesti tavoiteltaessa nuorempia yleisöjä. On tärkeää, että tiedotusvälineet saisivat jatkossa suojaa erittäin suurten alustojen päätöksiltä poistaa riippumattomien tiedotusvälineiden sisältöä esimerkiksi somepalvelusta. Alustan etukäteinen informointivelvollisuus tiedotusvälineelle ja tiedotusvälineen mahdollisen vastustusilmoituksen priorisointi ovat kannatettavia ehdotuksia.

Lehdistön tulisi jäädä EU:n uuden mediapalvelulautakunnan ja vastaavan kansallisen viranomaisen toimivallan ulkopuolelle

Suomalaisen lehdistön kannalta säädösehdotus tarkoittaa merkittävää, ennenkokematonta siirtymää kohti viranomaisvalvontaa. Säädösehdotuksen mukaan uuden EU-viranomaisen lehdistöä koskevat tehtävät liittyisivät erityisesti lehtikustantajien konsolidaatiohankkeiden arviointiin.

Valvontaviranomainen on EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa ollut perinteisesti käytössä ainoastaan säännellyssä ja taajuuslisensseihin perustuvassa audiovisuaalisessa mediassa. Viranomaisvalvontaa ei kuitenkaan tulisi laajentaa perinteisesti valvonnasta vapaaseen lehdistöön.

Lehdistön uhkana on lehdistöön kohdistuvan viranomaisvalvonnan yleistyminen EU-tasolla ja kansallisesti tulevaisuudessa. Se olisi erittäin huonoa kehitystä.

Suomalaisen uutismedian huolta korostaa se, että Suomi on tiedonvälityksen vapaudessa Euroopan ja maailman kärkimaita. Meillä on paljon menetettävää.

Elinvoimaista, luotettavaa ja riippumatonta tiedonvälitystä tarvitaan myös Suomessa ehkä enemmän kuin koskaan.

Uutismedian liitto katsoo, että uuden mediapalvelulautakunnan tulisi joka tapauksessa olla täysin riippumaton Euroopan komissiosta.

Avoimuuden ja puolueettomuuden periaatteiden tulisi soveltua julkisen palvelun median johdon valinta- ja irtisanomisprosessien lisäksi näiden prosessien riippumattomaan valvontaan

Säädösehdotuksen 5 artiklan mukaan säädösehdotukseen kirjattujen julkisen palvelun median johdon ja hallituksen jäsenten läpinäkyvien, objektiivisten, syrjimättömien ja avoimien valintakriteereiden ja -prosessin valvonta on järjestettävä riippumattoman viranomaisen tai elimen toimesta. Tämä on kannatettavaa. Lisäksi läpinäkyvyyden, objektiivisuuden, syrjimättömyyden ja avoimuuden periaatteiden tulisi soveltua myös valintaprosessin riippumattomaan valvontaan.

Uutismedian liitto katsoo, että säädösehdotuksen 5 artiklan johdantotekstissä tulisi selkeästi vahvistaa viittausta jäsenvaltioita oikeudellisesti sitovaan EU:n valtiontukisääntelyyn.

Lehdistön ja muun yksityisesti omistetun eurooppalaisen median toimintaedellytysten turvaamiseksi myös jatkossa on tärkeää varmistaa, että säädösehdotus ei vaikuta EU:n valtiontukisääntelyyn, eikä sen soveltamiseen Euroopan komissiossa.

Uutismedian liitto toteaa, että säädösehdotuksen jatkovalmistelun yhteydessä Suomella olisi mahdollisuus tarkastella nykyistä Yleisradio-lakiin kirjattua Yleisradion valvontamallia. Lakiin tulisi luoda Oy Yleisradio Ab:stä aidosti oikeudellisesti riippumaton valvontamalli. Sopiva valvontaviranomainen niin

säädösehdotuksen velvoitteiden kuin Yleisradion julkisen palvelun tehtävän valvonnalle olisi kilpailu- ja kuluttajaviranomainen.

Suomessa ei ole tarvetta eurooppalaiselle medianvapaussäädökselle

Uutismedian liiton huolena on, että tiedonvälityksen vapaus heikkenee Suomessa uuden eurooppalaisen medianvapaussäädöksen myötä.

Säädösehdotuksen tavoite edistää median vapautta EU-alueella on ymmärrettävä ja kannatettava. Elinvoimainen, vapaa ja luotettava media tukee demokratiaa. Lehdistön rooli korostuu vahvasti disinformaation ja valeuutisten ajassa sekä nykyisessä kansainvälisen politiikan tilanteessa.

Säädösehdotuksen tavoitteena on myös yhtenäistää EU-jäsenmaiden media-alan sääntelyä sisämarkkinoiden toiminnan tehostamiseksi ja median vapauden edistämiseksi. Sisämarkkinoihin liittyvää media-alan (esimerkiksi lehdistön) sääntelytarvetta on kuitenkin vaikea tunnistaa media-alan, tiedonvälityksen vapauden tai yleisön näkökulmasta.

Komission oikeusperustana käyttämä EU:n sisämarkkinoiden tehostamisperuste ei vakuuta. Peruste voi toimia yksittäisen jäsenvaltion, kuten Suomen, tiedonvälityksen vapautta vastaan. Media on vahvasti kansallista ja kielialueeseen sidottua. Uutismediassa korostuu erityisesti paikallisuus. Alan yritykset ovat näkyviä, mutta Suomessa kansainvälisesti peilaten verrattain pieniä ja haavoittuvia. Näin on erityisesti Suomen kaltaisilla pienillä kielialueilla.

Mediasääntelyn erojen purkaminen ei merkittävästi lisäisi rajat ylittävää kauppaa.

Uutismedian liiton mukaan komission valitsemaan oikeusperustaan, sisämarkkinoiden tehostamisperusteeseen, tulisi suhtautua kriittisesti siitäkin huolimatta, että median (tiedonvälityksen) vapauden edistäminen on sinänsä myönteistä. Säädösehdotuksen jatkovalmistelussa oikeusperustan asianmukaisuus tulisi selvittää tarkoin.

Säädösehdotuksen mediapalveluiden tarjoajille, kuten lehdistölle, mukanaan tuomat uudet velvollisuudet ja niiden aiheuttama hallinnollinen taakka kustannuksineen olisivat omiaan heikentämään osaltaan kotimaisen lehdistön toimintaedellytyksiä.

Suomessa ei ole aikaisemmin säännelty vastaavalla yksityiskohtaisella tavalla perusoikeuskirjan 11 artiklan tarkoittamaa tiedonvälityksen vapautta.

Suomen mediasääntely perustuu vahvasti median itsesääntelyyn. Julkisen sanan neuvoston rooli keskeisenä itsesääntelyelimenä on erittäin tärkeä.

On tärkeää, että eurooppalaisen medianvapaussäädöksen jatkovalmistelussa Suomi pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan niin, että Suomen maailman mittakaavalla vapaan uutismedian ja muiden tiedotusvälineiden toimintaa ei hankaloiteta liiallisella sääntelyllä.

Jatkovalmistelussa on kiinnitettävä huomiota säädöksen kieliversioihin

Säädösehdotuksen artikla 6 (ja sitä koskevat resitaalit 20-21) vastaa pitkälti suomalaista sananvapauslakiin kirjattua vastaavan toimittajan (päätoimittajan) tehtävää koskevaa säännöstä, jos ehdotuksen suomenkielisessä versiossa käytetty käsite *päätoimittaja* on linjassa myös muiden kieliversioiden kanssa ja sen tulkitaan tarkoittavan sananvapauslain vastaavan toimittajan käsitettä.

Asiasta meneillään oleva eurooppalainen keskustelu antaa osin viitteitä siitä, että niin ei välttämättä olisi. Myös komission englanniksi käyttämä termi *editor* voidaan tulkita useammalla tavalla. Uutismedian liiton tulkinnan mukaan termillä *editor* olisi komissiossa kuitenkin tarkoitettu päätoimittajaa. Lisäksi esimerkiksi saksan- ja espanjankielisissä versioissa käytetään yleisemmin julkaisemiseen viittaavia termejä, eikä tarkemmin nimenomaan päätoimittajaan viittaavia käsitteitä.

Uutismedian liitto huomauttaa, että mikäli toimituksellinen riippumattomuus koskisi jokaista toimitustyöhön osallistuvaa henkilöä yksilönä, toimituksellista julkaisuprosessia ei olisi lainkaan mahdollista johtaa tavalla, jota esimerkiksi faktojen tarkistaminen, eri tiedotusvälineiden edustamien näkökulmien moniarvoisuus ja toimituksellinen vastuunkantaminen edellyttävät.

Uutismedian liitto ry

Jukka Holmberg
liittojohtaja

Ismo Huhtanen
lakiasiainjohtaja

Uutismedian liitto on sanomalehtien, kaupunkilehtien ja muiden yksityisten uutismedioiden julkaisijoiden toimialajärjestö. Uutismedian liitto on media-alan yhteistä edunvalvontaa hoitavan Medialiiton suurin jäsenjärjestö.